
ANNA BARTRA I KAUFMANN

SOBRE UNES FRASES RELATIVES SENSE ANTECEDENT

(1) Vid. principalment Chomsky (1981), Chomsky (1986a), Chomsky (1986b), Chomsky (1988), Chomsky (1989) i els treballs que s'hi esmenten.

(2) La gramàtica clàssica usa els termes "substantivació" i "frase substantivada" per referir-se a determinades frases relatives sense antecedent. Nosaltres fem servir el terme també clàssic de "frase substantiva" per indicar una frase distribucionalment equivalent a un SN, directament seleccionada per un verb sense cap mena de procés ni de modificació de cap dels seus elements. Cal notar, d'altra banda, que Fernández Ramírez ja inclou les frases de què ens ocupem en un grup especial, que anomena *oraciones de relativo en enunciados existenciales*.

0. INTRODUCCIÓ

Entre les frases que han estat considerades "sense antecedent", "sense cap" o "lliures" no solament per la gramàtica tradicional, sinó també per la teoria de Principis i Paràmetres o teoria de la recció i el lligam (d'ara endavant RL)¹ hi ha un grup que ha d'ésser separat de la resta de relatives sense antecedent. Per bé que la naturalesa sintàctica de les frases relatives sense antecedent té encara prou interrogants sense resoldre, crec que les frases objecte d'aquest estudi han de ser considerades frases que subcategoritzen una classe de verbs, raó per la qual podrien ésser incloses en la categoria de les frases nominals o substantives.² Es pot demostrar que entre (1a) i (1b) existeixen diferències sintàctiques rellevants:

- (1) a. Jo escric a qui bé em sembla.
- b. L'Eva no troba qui l'ajudi.

La diferència, però, entre una frase relativa sense antecedent, és a dir, un SN que conté com a únic material lèxic una frase i un SCOMP seleccionat per un V no és tan gran en el marc de la teoria RL com ho ha estat en d'altres àmbits teòrics, ja que la teoria de principis i paràmetres considera les frases com la suma de trets i propietats que s'expliquen per la interacció dels diversos principis de les subteories de la gramàtica i no com a estructures globals indivisibles. Aquesta perspectiva permet també d'explicar les indecisions i les variacions que hi ha hagut en l'anàlisi d'aquestes frases.

L'explicació que vull proposar té conseqüències interessants per a la teoria temàtica, per a la teoria de la subcategorització i per explicar la relació d'alguns trets semàntics amb les categories funcionals abstractes.

1. LA TEORIA DE LES RELATIVES SENSE ANTECEDENT

1.1. El punt de partença

Algunes frases són considerades dins la classe de les relatives com a relatives sense antecedent per la seva equivalència distribucional amb un SN, és a dir, amb un SN amb una relativa a dins. Són frases com les de (2)-(5):

- (2) a. Jo escric a qui bé em sembla (= (1a)).
b. No us fieu de qui no us aguanta la mirada.
c. Es va enamorar de qui els seus pares no volien.
d. Qui diu això, menteix.
- (3) a. Recordeu-vos del que us dic.
b. El que has de fer és anar-te'n.
- (4) a. Qui menja sopes, se les pensa totes.
b. Qui no vulgui pols, que no vagi a l'era.
- (5) a. L'Eva no troba qui l'ajudi (= (1b)).
b. En Pere no té amb qui anar de vacances.
c. S'ha quedat sense feina i ara cerca de què viure.

No m'ocuparé de les frases com (2)-(4), que tal volta sí que poden ser considerades com a veres relatives, amb antecedent buit o sense antecedent,³ amb antecedent definit o genèric, etc., sinó que m'ocuparé de les frases del tipus de les de (5), les quals mostren, a la meua manera de veure, propietats força interessants per a la teoria.

A frases com les incrustades a (5) els ha estat atribuït un valor de relativa fonamentant-se en la seva distribució, per la seva correspondència amb frases com les de (6):

(3) Com ja he dit, però, resten molts punts foscos per aclarir. Aquest treball s'insereix en un projecte més ampli d'estudi de diversos tipus de relatives, del qual existeix una primera versió manuscrita (Bartra, (1990)), en el qual són estudiats amb més deteniment cadascun dels tipus de relatives sense antecedent esmentats a (2)-(5).

(4) Els treballs de Rivero i Hirshbühler, principalment Hirshbühler & Rivero (1983) i Hirshbühler & Rivero (1984), sobre frases aparentment similars en diverses llengües, entre elles el català, encara que podria semblar que proposen una anàlisi més propera a la que defenso, segueixen una línia d'argumentació que pot ser invalidada, d'una banda des de l'òptica de l'evolució recent de la teoria i de l'altra amb una interpretació de les dades més d'acord amb la intuïció dels parlants de la major part dels dialectes actuals. Efectivament, frases com (i) (= (7) de H. & R. (1984) [que ells prenen de Viaplana (1980)]:

(i) Observa en les dificultats que ens vam posar

que els autors consideren del tipus de les "interrogatives dissimulades sense correspondència" (*non-matching concealed question*), són clarament interpretables com a frases del tipus anomenat falses relatives o *pseudo-relatives*. Es tracta d'una afirmació basada en el fet que la projecció màxima SP o SN traslladada a ESP de SCOMP. Per a una anàlisi amb una interpretació de les dades en aquest sentit vid. Solà (1987) i Ballesta (1987).

Per tot això que he exposat prendrem com a base de comparació el treball de Suñer que és més proper al meu punt de pertença i que es troba en la línia d'argumentació clàssica dins la gramàtica generativa més recent.

(5) Vid. Groos & Van Riemsdijk (1981) o, per a una anàlisi relativament diferent, Bresnan & Grimshaw (1978).

(6) Per raons d'espai hem reduït les representacions de Suñer a allò més imprescindible en l'exposició

- (6) a. L'Eva no troba [_{SN} cap persona [_{SCOMP} que l'ajudi]]
- b. En Pere no té [_{SN} un amic [_{SCOMP} amb qui anar de vacances]]
- c. S'ha quedat sense feina i ara busca [_{SN} alguna cosa [_{SCOMP} de què viure]]

Però l'equivalència distribucional per ella sola no és un argument sòlid que ens hagi de fer decantar per una anàlisi o per una altra. Vegem a continuació de quin tipus han estat alguns dels arguments que s'han fet servir per considerar relatives frases com les de (5).

1.2. Una anàlisi en el marc teòric RL

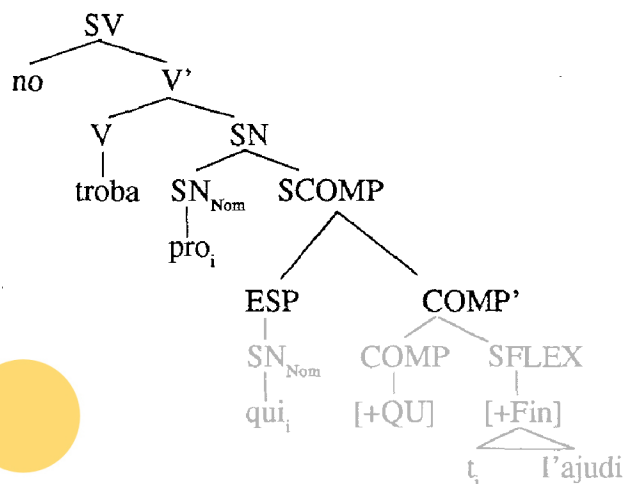
L'anàlisi que discutirem és la de Suñer (1984), una de les considerades clàssiques dins el marc RL.⁴

Segons Suñer es tracta de frases relatives que van encapçalades per una categoria buida, un *pro* petit que funciona com a antecedent del pronom relatiu, cap del SN amb la relativa com a complement. Aquest *pro* està regit pel V de la frase matriu i és identificat o bé pel sintagma que hi ha a COMP o bé d'alguna altra forma. Si *pro* és identificat pel sintagma [+QU] que hi ha al COMP de la relativa, aquesta identificació ha de complir determinades condicions. En aquest sentit Suñer adopta la teoria dels *matching effects* relativament adaptada. La versió més forta és que el *pro* i el sintagma a COMP presentin el mateix Cas abstracte. La versió més feble és que no hi hagi entre *pro* i la projecció màxima a COMP una diferència aparent en l'estructura morfològica casual, és a dir que tots dos siguin SN, SP, etc. Aquesta correspondència és allò que s'anomena *matching effects*⁵ o *efecte de correspondència*. *Pro* és identificat per un sintagma en el COMP de la relativa si el SN amb la relativa és en una posició argumental i la frase relativa té una FLEX finita ([+Tps, +Conc]). Aquesta hipòtesi explicaria, segons Suñer, la diferència entre (1b) –repetida ara com (7a)– i (7b):

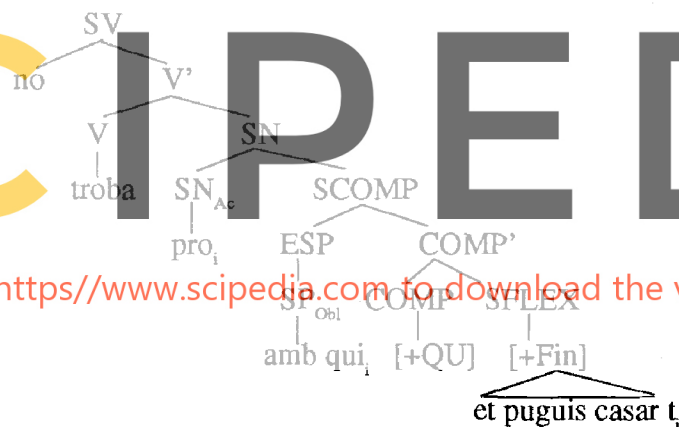
- (7) a. L'Eva no troba qui l'ajudi.
- b. ??/*L'Eva no troba amb qui et puguis casar.

Com es pot comprovar, a (7a) hi ha identitat o correspondència ("matching") entre *pro* i el sintagma a COMP, però no a (7b). Vegeu també les possibles representacions sintàctiques d'aquestes frases:⁶

(8) a.

b.

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

Segons Suñer, la seva hipòtesi pot retre compte també de la malformació de

(9) ??/* Ara coneixes de qui en Pere es burlava.

Al costat de (9) existeixen, segons Suñer, en espanyol frases bones com (10):

(10) Con quien me quiero casar vive a la vuelta

Encara que no existeix correspondència entre el *pro* i el sintagma a COMP la frase seria bona. Sempre segons Suñer, com que la relativa sense antecedent és en posició de subjecte, *pro* és identificat per FLEX i, per tant, no necessita cap altre tipus d'identificació.

actual, és a dir, a allò que fa referència a la correspondència entre *pro* i el SN [+QU] a COMP. Més endavant ens ocuparem amb més deteniment d'altres aspectes importants d'aquestes anàlisis. Diguem demoment només que –com es pot veure– Suñer considera que aquestes frases, amb el V en subjuntiu, tenen una FLEX [+Tps, +Conc], cosa que ha estat discutida, fonamentalment per Picallo (1984). Aquest fet també serà tractat a l'apartat 3. D'altra banda, hem introduït la negació dins SV per simplificar, però la hipòtesi del SNEG no afecta la nostra argumentació.

Un altre cas important on no hi ha necessitat de correspondència entre *pro* i el sintagma a COMP són les frases d'infinitiu:

- (11) a. No troba de què viure.
- b. No sap amb qui casar-se.
- c. No tinc per què lluitar.⁷

En aquests casos, FLEX és [-Tps] i aleshores *pro* i el sintagma a COMP són lliures de mostrar correspondència o de no mostrar-la. Per explicar aquest fet important Suñer recorre a una estratègia que no pot ésser mantinguda en la teoria actual: consisteix a suposar que FLEX és el nucli de O'. En conseqüència, diu Suñer, si el nucli de O' no té trets, el seu ESP (sintagma [+QU]) pot no concordar amb el *pro*.

1.3. Els problemes de l'anàlisi de Suñer

1.3.1. L'estructura oracional

El primer problema, com hem dit aquí damunt mateix, és que l'anàlisi de l'estructura de la frase generalment acceptada en aquests moments i que s'ha mostrat independentment motivada, no permet suposar que FLEX sigui el nucli de O', ja que la projecció màxima de FLEX és O i més enllà tenim projeccions de COMP (COMP', SCOMP).

Register for free at <https://www.scribd.com> to download the version without the watermark

Es podria dir, per exemple, que si FLEX és [-Tps], aleshores no hi ha un Operador de Temps a la frase (o a COMP a la Forma Lògica) i aleshores l'opció no-marcada és que un sintagma a COMP que no és dins l'abast d'un Operador de Temps té referència arbitrària. I si el *pro* també és arbitrari perquè no està controlat localment per una categoria inflectiva FLEX amb trets, aleshores la correspondència o "matching" es fa automàticament d'una manera vàcua.

Però encara que resolguéssim aquest problema en quedarien d'altres. Vegem-los.

1.3.2. Les dades en català

Un altre punt problemàtic que cal considerar i aclarir abans de passar endavant, per bé que no té a veure amb les hipòtesis presentades, és el de les pròpies dades presentades. D'una banda, en català és totalment impossible de tenir una frase corresponent a la frase (10) de més amunt, que és de Suñer:

(7) Com a sinònima de "No tinc res per què lluitar".

(12) ??/*Amb qui em vull casar viu ací al costat.

Però fins i tot alguns parlants de l'espanyol consideren impossible una frase com (10), raó per la qual s'hauria de trobar una explicació compatible amb les dues possibilitats. Al costat d'això és molt millor, i és acceptada per tothom tant en català com en espanyol una frase com (13):

(13) Encara no està clar amb qui es vol casar

però en aquest cas no sembla que es pugui dir que la relativa sigui un ver argument extern del SV.

En general, sembla que no és possible de tenir en català, ni tampoc en molts dialectes de l'espanyol, una relativa sense antecedent del tipus que considerem aquí, en posició de subjecte amb un sintagma a COMP que no mantingui la relació de "correspondència" en el sentit que hem dit, és a dir, que no sigui un SN:

- (14) a. *Encara no ha nascut amb qui en Francesc es pugui casar.
b. ??/*Ja ha arribat de qui tothom pugui riure.⁸

En contrast amb aquestes frases tenim (15):

- (15) a. Encara no ha nascut qui pugui estimar-lo.
b. Ja ha arribat qui ens ajudarà.

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

Les restriccions, però, encara semblen ésser més fortes. Crec que en molts casos, si no en tots, no és suficient que el sintagma a COMP sigui un SN; ha d'ésser un Nominatiu i no un Acusatiu:

- (16) a. ??/*Encara no ha nascut qui en Francesc pugui suportar més d'un mes.
b. ??/*A mi m'agradarà qui tu estimis.⁹

La necessitat de tenir un sintagma nominatiu a COMP seria compatible amb la idea que vull defensar aquí: com a subjecte podem tenir solament una vera relativa sense antecedent, una frase del tipus de les que en català van introduïdes per *qui*, que és un relatiu amb valor genèric, arbitrari, o *el que*, forma morfològicament composta que, des del punt de vista de l'estructura sintàctica es pot suposar que conté un *pro* arbitrari entre les dues peces lèxiques.

En resum, doncs, pel que fa a les dades, contràriament al que diu Suñer per a l'espanyol, en català no és possible de tenir una relativa sense antecedent del tipus que aquí considerem amb qualsevol sintagma a COMP en posició de subjecte.

(8) El valor de gramaticalitat que es pot atribuir a (14b) mereix algun comentari. Si *arribar* i *nèixer* són Vs inacusatius o ergatius, no deixa de ser sorprenent que no s'agrupin amb (13), sinó amb les frases d'arribada sense antecedent es troba en posició de subjecte extern. En un cert sentit, però, aquestes dades ens ofereixen encara un suport més gran a favor de la hipòtesi que presentarem, perquè és fàcil suposar que aquesta classe de verbs no estan subcategoritzats per un SCOMP o frase, sinó per un SN i nosaltres volem mostrar que aquestes frases no es troben dins SNs sinó que són SNs seleccionats, a diferència d'un predicat com *estar clar*. Vid. *infra* en el text.

(9) Noteu que a les frases de (15) *aquell que* pot substituir *qui*, mentre que en el cas de frases com (14) *aquell* només pot "salvar" la frase si és l'antecedent del SP [+QU].

1.3.3. El temps verbal

Una altra propietat que ha d'ésser presa en consideració és el temps verbal de la frase relativa. El temps del verb d'aquest tipus de frases no és lliure. Els temps que admeten les frases que ens interessen són el subjuntiu i l'infinitiu. L'indicatiu està en principi exclòs, encara que pot aparèixer en determinats casos en condicions molt restringides de les quals ens ocuparem, però mai lliurement. Al costat de la nostra frase model (1b, 5a) trobem que amb l'indicatiu les frases prenen un valor diferent:

- (17) a. ??L'Eva no troba qui la va ajudar.
a'. L'Eva no troba aquell qui / el que la va ajudar.¹⁰
b. L'Eva no troba qui l'ajudi.
b'. *L'Eva no troba aquell qui l'ajudi.

És un fet ben conegut de tothom que les frases relatives poden dur el verb ja sigui en indicatiu ja sigui en subjuntiu i que la diferència en aquesta propietat implica una diferència en el tret [+/-específic] del SN que porta la relativa. En aquest sentit, la diferència en el temps comporta simplement una diferència semàntica, però no una diferència sintàctica, que és el que es desprèn d'una diferència en acceptabilitat:

- (18) a. Busco un metge que em guareixi.
b. Busco un metge que va guarir la meua mare.

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

Pel això podem suposar que en els casos en que hi ha una autèntica selecció, aquesta obeeix raons sintàctiques.

1.3.4. Truncament

Un altre fet bastant interessant és la possibilitat de ser *truncades* que tenen les frases que considerem. Aquest fenomen, conegut també per *sluicing*, fa que la frase “acabi” després del sintagma a COMP:

- (19) a. Es voldria casar; el problema és que no troba *amb qui*.
b. Li diria alguna cosa... si només sabés *què*.

(10) La frase (17a') no és agramatical, però és una autèntica relativa on el NP és –obviament– referencial.

Pel que fa a la interpretació de frases com (19), està clar que allò que “manca” ha de ser interpretat com una frase sense subjecte referencial i sense temps.

Les frases relatives “normals” no admeten el truncament:

- (20) a. *Volia obrir la porta, però ha perdut la clau amb què.
 b. *Voldria lluitar, però no troba la cosa contra què.
 c. *Sap que algú la va ajudar, però no troba aquell qui.

1.3.5. Subcategorització

Finalment, el fet més important que fa esdevenir problemàtica l'anàlisi de les frases com (5) com a relatives sense antecedent és que –en l'únic context en què són acceptables en català i en moltes variants de l'espanyol– la suposada relativa es troba sempre com a objecte o com a argument intern de determinats tipus de predicats com ara *cercar*, *no saber*, *no haver-hi*, *no trobar*.¹¹ Naturalment, aquest fet és el que fa pensar de manera més clara en la selecció.

Per tot el que s'ha dit fins ara, penso que no és adequat de parlar de frases relatives sense antecedent o sense nucli. Vull proposar una anàlisi en termes de frase interrogativa seleccionada, per bé que amb una sèrie de matisos que aviat quedaran clars.

SCIPEDIA

2. LA TEORIA DE LA INTERROGATIVA: ARGUMENTS

2.1. L'estructura que es proposa

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

L'anàlisi de frases com (5) esdevé molt més simple i no necessita adequacions *ad hoc* si suposem que aquestes frases són interrogatives indirectes que subcategoritzen un predicat o un V d'un determinat tipus.

Així, no existeix una testa buida perquè la frase no es troba en lloc de –més ben dit, “dins”– un SN, sinó d'un SCOMP, és un SCOMP. De fet, la meua anàlisi només es diferencia en un punt, bé que crucial, d'anàlisis anteriors i, concretament de la que he presentat ací damunt mateix: no hi ha cap nucli buit *pro* introduint el SCOMP. I, al costat d'això, té també un punt en comú amb l'altra anàlisi: totes dues anàlisis suposen l'existència d'un sintagma [+QU] a COMP. Ara adquireix ple sentit allò que dèiem a la introducció: que una teoria com RL permet mostrar les semblances i les diferències entre estructures perquè no considera les frases com a blocs monolítics, sinó com a feixos de trets.

(11) Més avall quedarà clar perquè en alguns casos donem una forma negativa del predicat.

2.2. Arguments a favor de la hipòtesi i la seva explicació

2.2.1. Selecció per part d'un predicat

Com he assenyalat, les frases que considerem es troben com a argument intern de predicats com els de (21):

(21) *buscar, no trobar, no tenir, no haver-hi, decidir.*

Alguns dels Vs de (21) apareixen en forma negativa. Si bé això no vol dir que la negació sigui sempre una condició necessària per a l'aparició de les frases que considerem, és cert que no hi pot haver simplement un verb en la seva forma afirmativa. Vegem (22):

- (22) a. No troba amb qui casar-se.
b. Ja ha trobat amb qui casar-se.
c. ??Ahir va trobar amb qui casar-se.

Si la frase és afirmativa, no pot ser *simplement afirmativa*, sinó que ha de ser la “contrapartida afirmativa” a una frase negativa, és a dir que ha de tenir com a pressuposició una frase negativa. Això es pot detectar, a part la interpretació, en la presència d'un altre operador, del tipus de *ja* a (22b), en el temps del V o en la conjuminació del temps del V i algun Adv.

Els verbs de (21) formen una classe natural clara. Els podem anomenar *predicats d'actitud proposicional* o *predicats no-existencials* (d'ara endavant PNEs), ja que s'interpreten verament com l'oposat d'un predicat existencial. Aquests predicats tenen propietats sintàctiques i semàntiques clares, amb les quals cal relacionar la que ara estudiem, és a dir la possibilitat de seleccionar una classe de frase interrogativa indirecta.

El valor lògico-semàntic d'aquests verbs ve donat pel seu valor negatiu, que pot estar inclòs en la pròpia arrel (*buscar*) o pot venir donat per un Op negatiu lèxic (*no trobar, no haver-hi*).

Aquests Vs admeten un SN no-referencial com a complement, com ja hem vist a (18a) (=Busco un metge que em guareixi).

Aquests Vs admeten un SN comptable sense Especificador (ESP), sense Det, com a complement, propietat que és possible derivar de o relacionar amb l'anterior. Efectivament, així com en general no és possible de tenir un objecte que sigui un N comptable sense Det, els objectes d'aquests Vs poden aparèixer “nus”, sense Det. Contrastem (23) amb (24):

- (23) a. *Ha comprat gos.
b. *Selecciona anunci del diari.
c. *Porta xec.

- (24) a. No té gos.
b. Ja té gos.
c. No troba pis.
d. Tranquil: no hi ha gos, en aquesta casa.¹²

Un altre fet interessant és que els pocs verbs no-negatius que poden portar una frase d'aquest tipus com a complement són verbs que no estan subcategoritzats per un SN, sinó per una frase, un SCOMP:

- (25) a. En Pere ja ha decidit [_{SCOMP} que no marxarà]
b. En Pere ja ha decidit [_{SCOMP} què farà]
c. En Pere ja ha decidit [_{SCOMP} amb qui casar-se]
d. En Pere ja ha decidit [_{SCOMP} amb qui es casarà]
e. *En Pere ja ha decidit [_{SN} la dona / una dona / les conclusions]¹³

2.2.2. El temps verbal

En allò que fa referència al temps verbal, dividirem la nostra argumentació en dues parts.

D'una banda, el fet que el verb hagi d'anar obligatòriament en infinitiu i no en indicatiu és un fet clar de subcategorització i es pot posar fàcilment en relació amb el fet que l'argument seleccionat ha de ser no-referencial. És a dir que el V principal selecciona una frase, un SCOMP amb un temps que pertanyi a l'*irrealis*, és a dir el subjuntiu, o sense temps, és a dir l'infinitiu, però no l'indicatiu, que suposa un Operador temporal definit independent del de la frase principal.¹⁴ Per aquesta mateixa raó, tal com ja hem observat, la frase pot anar en indicatiu si hi ha un operador d'un cert tipus com és ara *ja*, *finalment*, elements que indiquen el punt final de la recerca, el punt final de la no-referencialitat i que, per tant, contenen la pressuposició de la no-referencialitat prèvia.¹⁵ En resum, podríem dir que en aquestes frases no podem tenir un temps purament "esdevenimental", que suposi la "realitat" de l'acció denotada pel predicat.

D'una altra banda, tenim el fet que en català no es troben frases relatives amb el verb en infinitiu i amb un sintagma [+QU] a COMP: es construeixen amb la preposició *per*:¹⁶

- (26) Té un llibre **que / per* llegir.

Paral·lelament a (26), potser trobaríem que en alguns casos la relativa [+QU] en infinitiu funciona millor si el sintagma a COMP és un Sintagma Preposicional:

(12) En d'altres llengües romàniques, com ara el castellà o l'italià, la presència d'un SN no referencial sense Det sembla venir determinada en una mesura més gran per la negació que no pas pel V, ja que es tracta d'un fenomen molt més estès:

- (i) Jamás verás hombre más feo.
(ii) No conocí varón.
(iii) Se propuso no hablar con mujer que no fuera noble.
(iv) No ha detto parola in tutta la serata.

En català, però, les frases corresponents a (i)-(iii) presenten un grau molt baix d'acceptabilitat, per la qual cosa sembla necessària la unió de la negació amb un determinat predicat.

(13) Construccions com (25e) podrien ser acceptades com a bones en determinats discursos si s'interpreten com a versions simplifi- cades o tallades de les de (i).

- (i) a. En Pere ja ha decidit la dona amb qui es casarà.
b. En Pere ja ha decidit la dona per fer el paper de Nina.
c. En Pere ja ha decidit les conclusions que posarà en el llibre.

Com veiem a (ic), una altra manera de "salvar" les construccions de (25e) és donar una interpretació proposicional al Sintagma Nominal.

(14) No és aquest el lloc d'entrar en el detall del funcionament dels Ops de Temps i la *consecutio temporum*. Adoptem, per això, una versió estàndard simplificada.

(15) Vid. Quine (1959: cap. 4).

(16) S'ha proposat que les frases d'aquest tipus tenen un Op buit a Comp. Vid. Chomsky (1982), Cinque (1989).

- (27) a. Té un llibre ??*amb què / per* distrure's al viatge.
 b. S'ha comprat una revista ??*amb què / per* distreure's.
 c. Havia trobat una cosa ??*a què / per* dedicar(-hi) les hores de lleure.
 d. Em va donar uns documents **que / per* cremar.

Contràriament a això, a les frases de què ens ocupem l'infinitiu no solament és possible, sinó que és, com hem dit, una de les possibilitats normals.

2.2.3. La frase truncada

Extraordinàriament interessant per a la nostra argumentació és el fet que, si bé no es poden trobar frases relatives truncades, aquesta construcció és possible si es tracta d'una frase interrogativa. Al costat d'això, trobem que podem truncar les frases objecte del nostre estudi. Vegem-ho a (28):

- (28) a. Volia fer alguna cosa i es preguntava què.
 b. *Volia obrir la porta i havia perdut la clau amb què.
 c. Es vol casar, però no té amb qui.

(17) Sembla que d'alguna manera podem relacionar aquesta diferència amb la diferència en el valor de referencialitat del sintagma [+QU] que es troba a ESP de COMP'. En aquest sentit, i fent servir una terminologia clàssica, podem dir que en el cas de la relativa l'element referencial és el cap de la relativa, mentre que el sintagma a COMP té un valor anafòric. El SN cap de la relativa rep el paper temàtic del verb i el sintagma a COMP per legitimar-se necessitaria un paper temàtic del predicat del SFLEX. A la frase interrogativa, en canvi, com que el V principal no demana un complement referencial, el ESP pot assumir aquest valor tot tenint un valor "pronominal".

Si bé no està clar com es pot retre compte d'aquest fet en el marc teòric en què ens movem,¹⁷ allò que per a nosaltres és rellevant és que les "nostres" frases s'agrupen amb les interrogatives directes i no amb les relatives.

2.2.4. Caràcter d'illa

Es ben conegut el fet que les relatives lliures mostren efectes d'insularitat molt forts:

- (29) a. *Una cosa que jo odiaria qui digués.
 b. *Què odiaries qui digués?

Les frases de què ens ocupem mostren aquests efectes en una mesura molt menor. Aquest fet és previsible si tenim en compte que es tracta d'elements seleccionats:

- (30) a. Un pis que la Maria no troba qui ?(li) compri.
 b. ?Quin viatge no trobes amb qui fer?

2.2.5. Establiment de la hipòtesi

De totes les proves presentades crec que es pot concloure que les frases del tipus de (5) són frases que subcategoritzen predicats no existencials i que tenen una estructura de frase interrogativa indirecta. Aquestes frases interrogatives indirectes són, però, lleugerament diferents de les que constitueixen el cas no marcat, ja que no semblen tenir una interpretació semàntica del tipus de PREGUNTA o similar.

Seguint les propostes *ad usum* podem suposar que en el cas no marcat un verb com *preguntar*, *no saber* o *demanar* requereix en la posició d'objecte un paper temàtic d'INTERROGACIÓ o PREGUNTA.¹⁸ Després, la *Realització Estructural Canònica* del paper temàtic INTERROGACIÓ és una frase, un SCOMP amb el tret [+QU] a COMP.

En el cas de les frases que aquí estudiem sembla plausible de proposar un mecanisme relativament diferent. El raonament que podem seguir és el següent. Com hem vist, els predicats no-existencials admeten com a complement, no solament les frases de què ens ocupem, sinó també un SN no-específic. En aquesta línia, es pot dir que el grau més alt d'inespecificitat per a una categoria nominal és d'ésser una variable. Una variable ha de ser lligada per un Op en una posició A'; d'aquesta manera, els dos elements formen una cadena A'. I això és exactament el que determina l'estructura de les frases relatives: la diferència entre les unes i les altres està en l'element que les regeix: un V o un SN. Mentre la frase relativa tindrà una interpretació específica o no d'acord amb una sèrie de propietats –bàsicament depenent de la diferència entre indicatiu i subjuntiu– en les frases de què ens ocupem el V principal selecciona un complement no-específic i, així, queda exclòs l'indicatiu si el seu valor d'especificitat no és neutralitzat per un altre operador de modalitat com *ja*.

D'aquesta manera es pot explicar la “doble” subcategorització dels predicats no existencials: demanen un SN o un SCOMP sempre que siguin no específics. Aquesta selecció es pot tractar de forma unitària si suposem que la referencialitat de les categories ve sempre determinada per una categoria funcional: el Det que introdueix el SN i el COMP que introdueix el SFLEX. En aquest sentit, els Vs de què parlem només admeten un complement amb un Det referencial en condicions molt restringides; el més normal és que, així com el SCOMP ha de dur un Operador o Quantificador, el SN hagi d'anar introduït per un Quantificador o hagi d'anar “nu”, amb la qual cosa s'assegura la no-referencialitat.

Aquesta forma d'explicar la selecció d'un determinat tipus de frases interrogatives indirectes creiem que té conseqüències importants per a la teoria temàtica, ja que d'algun forma suposa el mecanisme de la Realització Estructural Canònica a la inversa. Efectivament, no justifiquem la presència d'una determinada estructura a partir d'un determinat paper temàtic, sinó que veiem com una frase té una determinada interpretació i, per tant, un determinat paper temàtic, a partir d'una estructura formal.¹⁹ D'aquesta forma s'eliminarà en una certa mesura la jerarquització entre paper temàtic i estructura categorial: ambdós elements s'interrelacionarien d'una forma molt més estreta.

(18) O tal vegada un paper temàtic PROPOSICIÓ amb un tret [+INTERROGATIU]. Sobre aquestes qüestions vid. Grimshaw (1979), Pesetsky (1982), Gràcia (1990).

(19) És cert que també hi hauria una forma “clàssica” de considerar els fets. Consisteix a suposar l'existència d'un paper temàtic diferent de PREGUNTA o INTERROGACIÓ i que podria ésser ARGUMENT NO ESPECÍFIC o ARGUMENT NO EXISTENCIAL. Aquest paper temàtic tindria com a Realització Estructural Canònica o bé un SN nu o quantificat –com a mínim no introduït per un SDet específic– o un SCOMP amb un Op.

3. APARENTS PROBLEMES PENDENTS

3.1. Paper temàtic i interpretació

El primer problema que es podria posar a la nostra anàlisi ja ha estat en certa manera contestat al paràgraf anterior. Davant l'afirmació que es tracta de frases interrogatives indirectes i no de relatives es poden posar, no solament problemes referents a les propietats estructurals d'aquestes frases, sinó, d'antuvi, un problema suscitat per la pròpia intuïció lingüística: aquestes frases no reben una interpretació de PREGUNTA. Al que ja hem dit afegirem ara que, efectivament, aquestes frases no tenen una interpretació de PREGUNTA, sinó d'ARGUMENT INESPECÍFIC.

Com a conseqüència lògica d'això, trobem que els predicats no existencials no admeten com a complements interrogatives totals:

(31) *En Pere no troba si casar-se o no.

La raó d'això és clara. El complementador *si*, a diferència dels mots [+QU], no queda legitimat per una relació amb una variable a l'interior de la frase. La seva legitimació depèn completament de l'"exterior": com a representant del paper temàtic PREGUNTA seleccionat per un V que el regeix. A (31) no existeix una selecció d'aquest tipus i *si* no queda legitimat.²⁰

3.2. Pronominalització

Un altre problema que sembla presentar-se té a veure amb les dificultats de pronominalització d'aquestes frases. El problema, però, no es pot tampoc resoldre a partir de la hipòtesi de la relativa.

Les frases interrogatives poden ésser pronominalitzades, de la mateixa forma que les altres frases complement objecte, amb el clític *ho*:

- (32) a. En Pere ho ha preguntat, si vindries.
b. En Pere ho vol saber, quant costarà.

(20) Existeix la possibilitat de tenir construccions com (i):

- (i) ?? En Pere busca si es pot vendre la moto

No està clara per a mi la raó de la relativa acceptabilitat de (i), però crec que ha d'estar relacionada amb la presència del V modal *poder*.

però les frases del tipus de les de (5) que ací analitzem no poden ésser "substituïdes" per cap clític:

- (33) a. *No ho té, amb qui casar-se.
b. *No en té, amb qui casar-se.
c. ??/*No el té, amb qui casar-se.

Cal tenir en compte, però, que aquests problemes també es presenten amb els SNs no-específics:

- (34) a. *N'he cercat, un metge.
b. N'he cercat, de metge.
c. N'he cercat un, de metge.
d. ??L'he cercat, un metge.

(34d) podria ésser considerada acceptable si considerem el SN *un metge* definit per tal de poder reprendre'l amb el pronom –i assimilem així, en certa mesura, especificitat amb definitud–. En els altres casos de (34) per tal que la pronominalització sigui acceptable cal que hi hagi una quantificació partitiva, com en (34c), o bé que el SN sigui tractat com un N de massa. El tractament del SN com a indefinit i inespecífic no en permet la pronominalització.

Tot i que som conscients de la dificultat de donar una explicació sintàctica definitiva a aquesta problemàtica, creiem que hi ha dues línies d'explicació en certa mesura convergents.

D'una banda sembla que la pròpia naturalesa de la pronominalització demana, en un sentit molt ampli, una certa referencialitat i les característiques semàntiques d'aquestes frases les situen en el pol oposat en aquest valor.

Des del punt de vista ja més estrictament dels principis sintàctics de la gramàtica trobem que en aquest context cadascun dels pronoms queda exclòs per raons independentment motivades. Així, *ho* queda exclòs perquè aquest pronom ha de tenir sempre un valor estrictament PROPOSICIONAL, un paper temàtic de PROPOSICIÓ, cosa que ja hem demostrat que en aquests casos no es dona. *El* no és possible perquè aquest clític –i les seves variants morfològiques– demana uns trets lligats a la referencialitat, tals com gènere i nombre, que aquests constituents no posseeixen, i un Cas Acusatiu, que tampoc no està clar que els PNEs puguin assignar. Cal notar que és amb aquest pronom que es donen uns casos de marginalitat menor, probablement deguda a raons semàntiques.²¹ Finalment tenim el cas de *en*. Aparentment és el més sorprenent, ja que si he dit que *el* no és possible per manca de trets referencials, hauria de ser possible *en*, el clític que generalment s'associa amb els nominals indefinits. Però els constituents de què ens ocupem, i més concretament el sintagma [+QU] a [ESP, COMP'] que els encapçala, semblen tenir un valor definit malgrat el valor no específic. I els elements definits són incompatibles amb el Cas Inherent Partitiu.²²

3.3. El subjuntiu

Els temps verbals que duen les frases del tipus de (5) són l'infinitiu i el subjuntiu, però el subjuntiu té un ús molt més restringit que l'infinitiu. Crec que es pot mostrar que

(21) P. ex. la pressuposició d'una certa referencialitat prèvia.

(22) Vid. Belletti (1988), Bartra (1988), Bartra (1989).

aquestes restriccions obeeixen principis independentment motivats de la gramàtica. D'altra banda, l'anàlisi detinguda del comportament d'aquestes frases envers el subjuntiu esdevé finalment un argument més a favor de la nostra hipòtesi. Vegem els contrastos que es donen a (35):

- (35) a. No troba qui l'ajudi.
- b. No troba amb qui casar-se.
- c. *No troba amb qui es casi.
- d. *No troba amb qui la seva filla es casi.
- e. No troba amb qui es casi la seva filla.

Considerem en primer lloc el contrast entre (35a), (35b) i (35c). Adoptem la hipòtesi de Picallo (1984) segons la qual el subjuntiu en català és una forma de FLEX amb els trets [-Tps, +Conc].²³ La frase amb la FLEX subjuntiva no té un Op de Temps i no és un Complex Funcional Complet, una Categoria Rectora en termes del marc teòric en què s'inscriu Picallo. Però els trets de Concorança poden assignar un Cas Nominatiu al subjecte de la frase. D'aquesta forma, si el subjecte de la frase incrustada de (35c) és correferent amb el V de la principal, tenim, o bé PRO regit per Conc (violació del Teorema de PRO), o bé un *pro* lligat en la seva Categoria Rectora (violació del Principi B de la Teoria del Lligam). La frase només és bona si interpretem que el subjecte de la subordinada és disjunt del de la principal; aquesta interpretació és relativament forçada i cal establir-la de forma clara amb algun altre element de la frase: això és el que s'ha fet a (35e). No cal dir que aquest problema no es planteja amb (35a), perquè en aquest cas la interpretació disjunta és òbvia, ja que el mot [+QU] és el subjecte. A (35b), el PRO controlat no planteja tampoc cap problema.

Quina és aleshores l'explicació per (35d)? Per què hauria d'aparèixer el subjecte darrere el verb? Aquest fet, no solament no planteja cap problema per a la hipòtesi que hem defensat, sinó que constitueix un altre argument a favor seu. Efectivament, allò que demostra és que, com en tots els casos de trasllat d'un element interrogatiu a COMP –a ESP de SCOMP– hi ha l'obligació d'invertir l'ordre entre el subjecte i el predicat o d'avançar el verb.²⁴

4. CONCLUSIONS

He presentat alguns arguments que permeten considerar un grup de les anomenades *relatives sense antecedent com frases seleccionades per un predicat no existencial*. Aquest tipus de predicats es caracteritzen per tenir la possibilitat de seleccionar un argument intern no-referencial, que pot ésser un SN "nu" o una frase amb un sintagma [+QU] a [ESP, COMP']. En aquestes frases el sintagma [+QU] i la variable formen una cadena A' que té les propietats semàntiques d'un nominal no-referencial.

(23) No és difícil d'adaptar aquesta hipòtesi als tractaments actuals que suposen que Temps i Concorança són categories funcionals independents l'una de l'altra, cadascuna amb les seves projeccions. Això no altera la nostra argumentació, d'altra banda.

(24) Vid. Torrego (1984).

Per contra, la hipòtesi de la relativa lliure està mancada de coherència fins i tot en relació amb la naturalesa de les veres relatives lliures. Suposem, tal com es fa normalment, que una frase relativa predica del SN que és el seu antecedent. Això cobra tot el seu sentit en el cas d'una frase com (36) (= (17a')):

(36) L'Eva no troba aquell *(qui la va ajudar).

En el cas que ens ocupa, però, el SN buit es limitaria a donar un valor argumental o, millor, nominal (pronominal), al contingut predicacional de la frase suposadament relativa. Aquest SN buit tindria, mancat de propietats referencials, només un valor quantificacional. Si ara considerem la frase, veurem que el valor de quantificador el dóna l'operador, el sintagma a [ESP, COMP']. I el valor argumental pot venir donat pel mateix nucli COMP°, que per concordança amb l'especificador heretarà valor pronominal.

En definitiva, l'anàlisi com a frases seleccionades és molt més simple i molt més coherent amb els diversos principis de la gramàtica.

Anna Bartra i Kaufmann
Universitat Autònoma de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BALLESTA, J.M. (1987), "Observe en l'exemple que es van fixar!: notes sobre la universalitat del principi de projecció i un tipus de qüestions indirectes en català", *Els Marges*, 36, 99-103.
- BARTRA, A. (1988), "Catalan Partitive Clitics in Predicative Sentences", Comunicació presentada al Congrés de la Linguistic Association of Great Britain, Març, Durham.
- (1989), "Predicados adjetivales partitivos en catalán: reflexiones y consecuencias teóricas", Comunicació presentada al 5º Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística, Octubre, Lisboa.
- (1990), "Frasi relative senza testa", Conferències pronunciades a la Universitat de Venècia, Març, 1990. Versió manuscrita, UAB.
- BELLETTI, A. (1988), "The Case of Unaccusatives", *Linguistic Inquiry*, 19, 1-34.
- BRESNAN, J. & J. GRIMSHAW (1978), "The Syntax of Free Relatives in English", *Linguistic Inquiry*, 9, 331-391.
- CINQUE, G. (1989), *Types of A' Dependencies*, Msc. Università di Venezia, Apareixerà a The MIT Press Cambridge, Massachusetts.
- FERNÁNDEZ RAMÍREZ, S. (1986), *Gramática Española. 4. El verbo y la oración*. 2a. ed. Volumen ordenado y completado por Ignacio Bosque, Madrid, Arco Libros.
- GRACIA, L.I. (1990), *La teoria temàtica*, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Catalana i Departament de Filologia Espanyola.
- GRIMSHAW, J. (1979), "Complement Selection and the Lexicon", *Linguistic Inquiry*, 10, 279-326.
- GROOS, A. & H. van RIEMSDIJK (1981), "Matching effects in free relatives: A parameter of core grammar", in BETTELLI, A., L. BRANDI & L. RIZZI (eds.), *Theory of Markedness in Generative Grammar*, Pisa, Scuola Normale Superiore.
- HIRSHBUHLER, P. & M.L. RIVERO (1983), "Remarks on Free Relatives and Matching Phenomena", *Linguistic Inquiry*, 14, 505-520.
- HIRSHBUHLER, P. & M.L. RIVERO (1984), "Non-matching concealed questions in Catalan and the Projection Principle", dins Bartra, A. et al. (eds.), *Estudis Gramaticals, I*. Departament de Filologia Hispànica, Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions, 169-196.
- PESETSKY, D. (1982), *Paths and Categories*, Tesi Doctoral no publicada, MIT.
- PICALLO, M.C. (1984), "The Infl Node and the Null Subject Parameter", *Linguistic Inquiry*, 15, 75-102.
- QUINE, W. van O. (1959), *Word and Object*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, Cito per la trad. esp.: *Palabra y objeto*, Labor, Barcelona, 1968.

- SOLÀ, J. (1987), "Ara ja sé el que no sé [les pseudo-relatives en català]", dins *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*, Barcelona, Eds. 62, 217-238.
- SUÑER, M. (1984), "Free Relatives and the Matching Parameter", *The Linguistic Review*, 3, 363-387.
- TORREGO, E. (1984), "On Inversion in Spanish and Some of Its Effects", *Linguistic Inquiry*, 15, 103-129.

